

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філософських наук, професора, завідувача кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов ВНЗ «Національна академія управління» Баранівського Василя Федоровича на дисертацію Олексина Ігоря Ярославовича «Аксіологічні аспекти спортивної діяльності: соціально-філософський аналіз», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

1. Ступінь актуальності обраної теми

Вступ світової спільноти у нову фазу культурно-історичного розвитку – епоху глобальних інформаційних систем та технологій – супроводжується кризовими явищами, які торкаються різних сфер людської життєдіяльності, в тому числі й сучасного спорту. Будь-які цивілізаційні зміни характеризуються різновекторними процесами, де мають місце як безумовні успіхи в оволодінні людиною природними персональними тілесно-духовними силами, так і певні втрати, які стосуються гуманістичного «включення» людини у навколишній світ. За висловом Мераба Мамардашвілі, «людина – це постійне зусилля бути людиною». Спорт як тілесно-духовний спосіб пристосування людини до навколишнього світу наочно засвідчує суперечливий характер історичного розвитку людства. Необхідність соціально-філософського аналізу сутності спорту як важливої складової соціокультурної дійсності, його аксіологічного потенціалу, обґрунтування місця і ролі спортивної діяльності у процесі гармонізації суспільних та особистісних інтересів, повсюдного утвердження здорового способу життя та формування нової стратегії розвитку особистості в умовах трансформації українського соціуму – все це визначає актуальність теми дисертаційної роботи. Відтак, тема кандидатської дисертації Олексина І. Я. є актуальною і цікавою з точки зору дослідження феномену спорту у проблемному полі соціальної філософії та філософії історії.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами теоретичного та практичного досліджень, здійснених дисертантом, і, в цілому, не викликають сумніву. Найбільш суттєві наукові та практичні результати, одержані здобувачем, викладено в загальних висновках і висвітлено в опублікованих працях. Слід відзначити повноту і доказовість теоретичної бази дослідження. Автор демонструє достатньо високий рівень наукової компетентності, аналізуючи процес формування та функціонування ціннісних основ спортивної діяльності в соціально-філософській рефлексії; обґрунтовуючи теоретико-методологічні засади дослідження спорту як однієї зі сфер людської діяльності; під час розкриття місця та ролі спортивної діяльності в структурі суспільних цінностей і базових засад європейської культури та розкритті гуманістичного виміру спортивної діяльності.

Важливими та змістовними є, на наш погляд, характеристика впливу спортивної діяльності на формування здорового способу життя та з'ясування ролі освітнього потенціалу спортивної діяльності у системі суспільних цінностей сучасного світу.

Висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, досягнуті на підставі застосування сучасних філософських та загальнотеоретичних методів дослідження та емпіричних даних. Результати дисертаційного дослідження апробовані на низці науково-практичних конференцій і використовуються в освітньому процесі закладів вищої освіти України.

Вище зазначене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження І. Я. Олексина достатньо обґрунтовані.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Високий ступінь достовірності теоретичних положень та практичних результатів дисертаційного дослідження Олексина І. Я. досягнуто не лише філософськими методами, а й завдяки застосуванню міждисциплінарного підходу до аналізу фізичної культури та спорту як цілісних феноменів суспільного буття, та з допомогою системного, порівняльного та структурно-функціонального методів. Порівняльний метод автор використав для співставлення різних підходів до розуміння аксіологічних засад буттєвості людини на різних етапах її соціокультурного розвитку, а також проведення ретроспективного аналізу філософського осмислення спортивної діяльності як особливої практики духовно-тілесного удосконалення особистості. Структурно-функціональний метод допоміг дисертанту у процесі вивчення функцій спортивної діяльності у сучасному світі, під час аналізу спорту як втілення інтегральної єдності онтологічної та антропологічної підсистем, у процесі визначення спортивної діяльності у системі соціокультурної дійсності та осмисленні суб'єктивних підстав реалізації ціннісного потенціалу спортивної активності.

Наукова новизна проведеного дослідження є безперечною. Його автором на основі філософської рефлексії: обґрунтовано соціально-аксіологічну специфіку спортивної діяльності у контексті її відповідності гуманістичним цінностям та ідеалам особистості й суспільства; аргументовано, що в ідеалі зафіксовані імперативність та інтегральність, котрі надають спортивній діяльності упорядкованого цілеспрямованого соціального характеру і проявляються в інтеграції громадянських структур, орієнтованих на прогресивне перетворення соціуму й особистості; доведено, що визначальними для спортивної діяльності є такі основоположні цінності європейської культури, як принципи активізму та універсалізму; акцентовано, що спорт відіграє засадничу роль у набутті індивідом необхідних моральних та фізичних якостей і тілесного здоров'я для успішної

діяльності у різних сферах суспільного життя, у вихованні та самовихованні особистості та стимулюванні її соціальної активності; доведено, що спорт, як одна із форм соціального прояву фізичної культури, в основі якої лежить змагальна діяльність людей і котра спрямована на пізнання та перетворення духовної і тілесної сутності людини в усій її багатоманітності, є особливою, ціннісно зумовленою формою діяльності, якій властива актуалізація таких якостей, як цілераціональність та цілеспрямованість; шляхом звернення до культурно-історичного дискурсу досліджено генезу та охарактеризовано аксіологічні аспекти спортивної діяльності у філософських поглядах античності, середньовіччя, Нового часу, сучасності; з'ясовано, що сутнісні ознаки спорту як феномену культури визначаються крізь призму його нерозривного зв'язку з домінуючою у соціумі системою цінностей та ціннісних орієнтацій; доведено, що результативне і стає функціонування спортивної діяльності можливе лише за наявності повноцінного фізичного і психічного здоров'я спортсмена, показником чого є здатність його тіла виконувати професійні рухи та вправи, що шліфуються та відточуються у процесі регулярних тривалих тренувань і визначають сутність його здорового способу життя та ціннісних орієнтацій. Окремі положення теми дисертації отримали подальший розвиток та уточнені дисертантом.

Новизна і достовірність результатів дисертаційного дослідження, проведеного І.Я. Олексиним, забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням комплексу різноманітних взаємодоповнюючих методів, які відповідають предмету, меті та завданням дослідження, результатами дослідно-аналітичної роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів.

4. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертаційна робота Олексина І. Я. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують важливу теоретичну та практичну проблему актуалізації та соціально-філософської концептуалізації досліджень сутності ціннісних аспектів

спорту в модерному соціокультурному просторі; обґрунтуванні ієрархічної сутності аксіологічних засад спортивної діяльності за умов поглиблення майнового розшарування сучасного українського суспільства. Результати і висновки дисертаційної роботи сприяють доповненню та поглибленню наукового розуміння місця і ролі спорту в процесі здійснення успішної життєдіяльності як соціуму загалом, так і особистості зокрема. Викладені у дисертації положення щодо соціально-ціннісних засад спортивної діяльності можуть слугувати методологічним підґрунтям для розробки соціальних програм із утвердження здорового способу життя та сприятимуть виробленню ефективних соціально-освітніх концепцій щодо профілактики асоціальних явищ.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що його наукові результати сприятимуть дієвому розв'язанню актуальних і дискусійних проблем, пов'язаних з реалізацією державної політики й ідеології у сфері спорту та фізичної культури, при визначенні системи ціннісних орієнтацій і основних тенденцій подальшого функціонування аксіологічної сфери буття сучасного українського соціуму.

Основні положення дисертації можуть бути використані у процесі розробки та викладання курсів і спецкурсів з "Соціальної філософії", "Аксіології", "Філософії спорту", "Соціології спорту", а також у виховній роботі з молоддю та в практичній роботі фахівців при обговоренні та визначенні програм і шляхів розвитку масової спортивної діяльності.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Основні положення та результати дослідження відображено в 17 публікаціях автора, серед яких: 5 статей у фахових виданнях України, 1 – у закордонному періодичному виданні, яке входить до міжнародного каталогу періодичних видань Ulrichsweb™ Global Serials Directory, 11 – у збірниках матеріалів конференцій. Робота пройшла належну апробацію, про що

свідчить географія участі автора у наукових конференціях і семінарах та презентації дисертаційного дослідження.

Положення наукової новизни, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у друкованих працях. Структурна побудова, зміст, результати роботи, висновки відображають основні положення дисертації. Обсяг і зміст дисертації засвідчують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

1. Безперечно, здійснений уперше у вітчизняному соціально-філософському дискурсі аксіологічний підхід до аналізу спортивної діяльності не може бути вичерпним у параметрах однієї дисертаційної роботи. Наразі, на нашу думку, доречно було б рельєфніше окреслити предметне поле дослідження, щоб його змістовна архітектоніка була виразнішою і структурованішою за тематикою розділів і виключала повтори.

2. Гадаємо, що у дисертації недостатньо чіткою та розгорнутою є теоретична дескрипція механізмів філософської рефлексії, що унеможливорює об'єднання різнобічних сфер людської життєдіяльності, частиною якої є спортивна діяльність як вияв соматичного, раціонального, екзистенційного, ментального тощо у людському саморозумінні картини світу, в тому, що й становить предмет дослідження її аксіологічного виміру.

3. Не вдалими, на нашу думку, є посилання автора про його новизну у визначенні спортивної діяльності як сфери суспільної життєдіяльності. На сьогодні це вже аксіома, коли ми розглядаємо специфіку «світу спорту», культурологічну цінність фізичної культури, проблеми її соціального інституювання, оздоровчі технології тощо.

4. У дисертації неодноразово підкреслюються міждисциплінарний, комплексний характер дослідження, але при цьому мало використовуються роботи тих вчених у галузі фізкультурно-спортивної науки, які вивчають ціннісні орієнтації молоді на фізичну культуру. Цікаво було б почути думку дисертанта й про співвідношення міждисциплінарних зв'язків у методології

«соціології спорту» та його соціально-філософського аналізу.

З цього приводу можна було б побажати дисертанту Олексину І.Я. більш послідовно показати місце даної роботи у формуванні нового напрямку філософських досліджень – філософії спорту, яка охоплює онтологію, феноменологію, антропологію та аксіологію спорту і висловити свою позицію щодо існуючих точок зору у дискусії про її предмет.

5. У Вступі дисертації автор аналізує методи дослідження, але серед них не називає системний та синергетичний, котрі достатньо повно розкриті та використані в праці.

6. На стор. 29-30 дисертації автор визначає три етапи всебічного розгляду спортивної діяльності як об'єкта соціально-філософського аналізу: 1) Стародавня Греція; 2) друга половина XIX – перша чверть XX ст.: спортивна діяльність як феномен переважно західної культури; 3) друга половина XX – початок XXI ст.: спортивна діяльність як явище планетарного масштабу [43, с. 122]. Проте розгляд *же* питання здійснено дещо за іншим алгоритмом: Стародавня Греція, Китай, Середньовіччя, Відродження, Новий час, сучасність.

Але зазначені зауваження не знижують загальну позитивну оцінку даної дисертаційної роботи.

Дисертація І. Я. Олексина відкриває нові можливості для подальших досліджень у галузі фізичної культури і спорту, а також у трансдисциплінарних вимірах, зокрема в філософії спорту як у філософсько-антропологічному, культурно-антропологічному, так і в соціально-філософському аспектах.

7. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Дисертаційна робота Олексина Ігоря Ярославовича є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне та практичне значення. На підставі проведених досліджень і розробок автором

здійснено комплексне вирішення важливого науково-практичного завдання, що полягає у з'ясуванні теоретико-методологічних засад спортивної діяльності, обґрунтуванні ціннісних засад спортивної діяльності в універсальних європейської культури, у виявленні шляхів впливу спортивної діяльності на формування здорового способу життя та освітнього потенціалу суспільства.

Дисертаційне дослідження «Аксіологічні аспекти спортивної діяльності: соціально-філософський аналіз» заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (пп. 9, 11, 12, 13, 14, 15), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року та іншим інструктивним вимогам щодо кандидатських дисертацій, а її автор Олексин Ігор Ярославович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов ВНЗ «Національна академія управління» доктор філософських наук, професор

В.Ф. Баранівський

Підпис В.Ф. Баранівського засвідчую

Учений секретар ВНЗ «Національна академія управління»
кандидат економічних наук, професор

В.Р. Костюк

05 березня 2019 р